

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

Rahapeli riippuvuuden syyt kokemuksellisissa kertomuksissa

Jere Mäki

Opinnäytetyö lokakuu 2023

www.karelia.fi

Karelia
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2023
Sosionomi (AMK)

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Jere Mäki

Nimeke
Rahapeliiriippuvuuden syyt kokemuksellisissa kertomuksissa

Tiivistelmä

Rahapeliongelma koskettaa merkittävää määrää suomalaisista. Rahapeliongelma tai siitä seurannut rahapeliiriippuvuus kuormittaa pelaajan lisäksi läheisiä ja haastaa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Rahapeliiriippuvuudella on myös yhteiskunnallinen vaikutuksensa. Sosiaalialalla työskentelevät kohtaavat rahapeliongelmaa sosiaalihuollon jokaisella sektorilla.

Tässä opinnäytetyössä on selvitetty rahapeliongelmaisten kokemuksellisista kertomuksista rahapeliongelmaan johtaneita syitä. Syiden tunnistaminen on keskeistä sosiaalihuollon perustavanlaatuisten tehtävien eli hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ennaltaehkäisyn näkökulmista. Narratiivisena tutkimuksena toteuttamani opinnäytetyön tutkimuskysymys on, mitä rahapeliongelman kokeneiden ihmisten kertomuksista voi päätellä rahapeliongelmaan johtaneista syistä. Teemoittelua hyödyntävä analyysi antaa vastaukseksi tutkimuskysymykseeni sisäisinä pelaajasta lähtevinä tekijöinä voiton tavoittelun, peleihin pakenemisen sekä kilpailuvietin. Ulkoisina ympäristöstä lähtevinä tekijöinä tunnistin mahdollistumisen eli rahan saamisen ja valvonnan sekä rajaamisen puutteen, saman aikaiset muut sosiaaliset ongelmat eli päihteiden käytön, yksinäisyyden ja kiusaamisen sekä esimerkin antamisen. Rahapeliiriippuvuuden ennaltaehkäisyssä tärkeää on tiedostaa, että pelaaminen voi alkaa hyvin varhain. Koska rahapeliongelma ei näy ihmisestä päällepäin sosiaalialan ammattilainen voi hyötyä edellä mainittujen riskitekijöiden tiedostamisesta ja lisäksi keskeistä on uskaltaa kysyä ja ottaa puheeksi.

Kieli
suomi

Sivuja 37
Liitteet 1
Liitesivumäärä 1

Asiasanat
rahapeliongelma, rahapeliiriippuvuus, kertomuksia

THESIS
October 2023
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Author
Jere Mäki

Title
Causes of gambling addiction in experiential narratives

Abstract

The problem of gambling affects a significant number of Finns. A gambling problem or the resulting gambling addiction burdens not only the player but also their loved ones and challenges social and health care professionals. Gambling addiction also has a social impact. People working in the social sector face the problem of gambling in every sector of social welfare.

In this thesis, I have investigated the causes of gambling problems from the experiential accounts of people with gambling problems. Identifying causes is central from the perspective of the fundamental tasks of social welfare, i.e., promoting well-being and preventing problems. The research question of my thesis as narrative research is: What can be deduced from the stories of people who have experienced gambling problems about the causes of gambling problems? With my themed analysis, in response to my research question, I identified the pursuit of victory, escaping from reality and competitive instinct as internal factors starting from the player. As external factors stemming from the environment, I identified enablement, i.e., lack of money and supervision and limitation, simultaneous other social problems, i.e., substance abuse, loneliness and bullying, and setting an example. When it comes to preventing gambling addiction, it is important to be aware that gambling can start very early. Since the problem of gambling is not visible to the person, a social work professional can benefit from being aware of the above-mentioned risk factors, and it is also essential to have the courage to ask and talk about it.

Language
Finnish

Pages 37
Appendices 1
Pages of Appendices 1

Keywords
gambling problem, gambling addiction, narratives

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Rahapeliongelman kohtaaminen sosiaalialalla	6
2.1	Laki sosiaalipalveluita ohjaamassa	7
2.2	Rahapeliongelmaisen ammattimainen kohtaaminen	8
2.3	Moniammatillisen yhteistyön merkitys.....	9
2.4	Rahapeliongelma ja rahapeliriippuvuus yhteiskunnallisesti	10
3	Peliongelma ja peliriippuvuus käsitteinä	11
4	Aiemmin tutkittua	12
5	Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymys	13
6	Laadullinen tutkimus ja muut menetelmälliset valinnat	14
6.1	Narratiivisuus tutkimusmenetelmänä	15
6.2	Tutkimusaineiston haku ja tulosten esittäminen.....	17
6.3	Aineiston analyysi	18
7	Tulokset	19
7.1	Yhdenaikaiset muut sosiaaliset ongelmat.....	22
7.2	Esimerkin voimasta.....	24
7.3	Pelaaminen pakotienä	25
8	Pohdinta.....	27
8.1	Johtopäätökset	28
8.2	Luotettavuus ja eettiset valinnat.....	30
8.3	Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu	31
8.4	Jatkokehittämismahdollisuudet.....	32
	Lähteet.....	34

Liite Tutkimusaineisto

1 Johdanto

Vuonna 2019 noin 80 prosenttia suomalaisista oli pelannut jonkinlaista rahapeleä. Rahapeliongelmastä kärsii 3 prosenttia suomalaisista ja riippuvuustasolla pelaaminen on 1,4 prosentilla suomalaisista. Huomion arvoista on, että peräti 11 prosenttia suomalaisista pelaa siten paljon, että riski ongelman tai riippuvuuden muodostumiseen on olemassa. Rahapelaaminen on Suomessa kiellettyä alle 18-vuotiailta, mutta sitä huolimatta 41 prosenttia 15–17 vuotiaista oli rajoitusyrityksistä piittaamatta pelannut rahapelejä vuonna 2019. Rahapeliongelmastä kärsiviä ihmisiä on vuoden 2019 tilanteessa Suomessa ollut noin 112 000. (Castrén 2023.) Vertailukohteeksi voi nostaa vuoden 2018 huumausaineiden käyttöä koskevan 15–69-vuotiaille suunnatun kyselytutkimuksen tuloksen, jonka mukaan sama määrä suomalaisia on viimeksi kuluneen kuukauden aikana käyttänyt huumeita (Päihdelinkki 2021).

Rahapeliongelma ja rahapeliriippuvuus on hyvin henkilökohtainen asia ihmiselle, joka sen kanssa kamppailee. Se on koko elämää hallitseva jättiläinen, joka nielaisee pelaajan monimutkaiseen verkkoon, josta pelaaja uskoo selviävänsä vain huonoimmalla mahdollisella reseptillä, pelaamalla. Verkko kiristää otettaan ja ongelmasta tulee salakavalasti vain suurempi. Rahapeliongelma tai rahapeliriippuvuudesta kärsivän auttamiseksi on keskeistä ymmärtää sen keskiössä kamppailevan kokemusmaailmaa. Tuota ymmärrystä lisäämään olen halunnut opinnäytetyössäni nostaa kuuluviin peliriippuvaisten omaa ääntä ja kokemuksia ensin ongelmaan, sitten mahdollisesti riippuvuuteen johtaneista syistä. Näitä syitä ymmärtämällä peliongelman muodostumiseen on mahdollista puuttua riittävän ajoissa ja toteuttaa ennaltaehkäisevää työtä. Peliongelman kanssa kamppailevia asiakkaita kohdataan sosiaalialan joka sektorilla ja siksi on keskeisen tärkeää, että ammattilainen osaa kiinnittää huomiota oikeanlaisiin merkkeihin ja kysyä oikeanlaisia kysymyksiä. Näistä syistä johtuen olen narratiivisena tutkimuksena toteutetussa opinnäytetyössäni halunnut kohdistaa huomioni rahapeliongelmastä kärsivien kokemuksiin.

2 Rahapeliongelman kohtaaminen sosiaalialalla

Jari Helminen (2020a) lähestyy sosiaalihuoltoa ja sen perustehtäviä asiakaslähtöisyyden kautta jakaen sosiaalihuollon hyvinvoinnin edistämiseen ja ennaltaehkäisevään tehtävään. Perustehtävät edellyttävät sosiaalihuollon ammattilaisilta suunnitelmallista työtä, työtä ongelmien syntymisen ehkäisemiseksi sekä oikea-aikaista ja oikea mittaista tukea asiakkaalle ongelmien jo ilmetyä. Keskeistä ennaltaehkäisevässä ja hyvinvointia tukevassa työskentelyssä on asiakkaan itsenäisen pärjäämisen, osallisuuden ja omatoimisuuden tukeminen. Työtettä sosiaalihuollossa ja sosiaaliohjauksessa tuleekin näin ollen lähestyä ihmisten tarpeista. Helminen yhtyy jo johdannossa esiin tuotuun ajatukseen, että ongelmien ennaltaehkäisyyn tulee panostaa sosiaalihuollon kaikilla työaloilla. (Helminen 2020a, 6,8.)

Sosiaalihuollossa työskentelyn lähtökohtana on asiakkaan elämäntilanne, josta käsin sosiaaliohjauksen keinoin asiakkaan ongelmiin haetaan yhteistyössä asiakkaan ja sosiaalihuollon ammattilaisen kesken ratkaisuja. Koska asiakkaan tilanne määrittää työskentelyä, tulee siinä huomioida asiakkaan ikä ja elämään kokonaisvaltaisesti vaikuttavat tekijät sekä mahdollinen kriisi. Myös asiakkaan voimavarat, fyysinen ja psyykinen terveys, toimintakyky, sosiaalinen tilanne ja sosiaalinen hyvinvointi tulee kokonaisvaltaisesti ottaa työskentelyssä huomioon. Asiakkaan mahdollisuudet toimia ja vaikuttaa omassa arjessaan tulee arvioida ja määritellä tukitoimia optimoiden niitä kaikki edellä kuvatut osa-alueet sisältävään kokonaisuuteen nähden. (Helminen 2020b, 15.) Tuo kokonaisuus on asiakkaan elämä, johon sosiaaliohjauksella haetaan hyvinvointia lisäävää muutosta.

Sosiaaliohjauksen tavoitteena on lisätä hyvinvointia niin sosiaalisella kuin psyykkisellä saralla. Ammattitaitoisessa ja asiakaslähtöisessä sosiaaliohjauksessa asiakkaan kuuleminen on keskiössä ja asiakkaan mielipide ohjaa toimintaa. Asiakkaan mielipiteen ja toiveiden huomioon ottaminen nousee merkitykselliseen rooliin asiakkaan oman motivaation synnyttämiseksi ja asiakkaan sitouttamiseksi muutostyöskentelyyn. Sosiaaliohjaajalla tulee olla kykyä

mukauttaa työskentelyä asiakkaan toiveet ja valmiudet huomioiden ja jalkautua asiakkaan arkeen, sillä työskentely asiakkaan omassa elinympäristössä tukee työskentelyn päämääränä olevaa asiakkaan omatoimista selviytymistä omassa elinpiirissä. Sosiaaliohjausta toteutetaan tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti siten, että työskentelyn vaikuttavuutta seurataan, arvioidaan ja dokumentoidaan. (Helminen 2020b, 15—18.)

2.1 Laki sosiaalipalveluita ohjaamassa

Rahapeliongelman tai -riippuvuuden ympärillä työskentelyä sosiaalialalla ohjaa lainsäädäntö siinä missä sosiaalialan työskentelyä ylipäänsä. Perustuslain 6 §:stä löytyy säädös ihmisten yhdenvertaisuudesta, jossa huomionarvoista on, että terveydentilan tai minkään henkilöön itseensä liittyvän syyn perusteella ihmistä ei tule asettaa eriarvoiseen asemaan. Sosiaalialalla työskenneltäessä perustavanlaatuisena ja perustuslaillisena punaisena lankana tulee muistaa myös lapsen oikeus vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon ikätasoa ja kehitystä vastaavalla tavalla. (Perustuslaki 731/1999, 6 §.) Lain 19 §:ssä säädetään yksilön oikeudesta sosiaaliturvaan. Tarkoituksena on turvata jokaiselle riittävä toimeentulo ja huolenpito sekä oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. (Perustuslaki 731/1999, 19 §.)

Tarkemmin sosiaalialan toimintaa ja työskentelyä raamittaa sosiaalihuoltolaki, joka takaa sosiaalista turvallisuutta, osallisuutta, riittäviä ja laadukkaita sosiaalipalveluita sekä edistää hyvinvointia (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 1 §). Sosiaalihuoltolaki edellyttää sosiaalialalla työskenneltävän asiakkaan edun mukaisesti, jolla viitataan asiakkaan hyvinvointia lisäävään ja omatoimisuutta tukevaan työskentelytapaan. Samainen sosiaalihuoltolain asiakkaan etua raamittava 4 § edellyttää työskentelyssä huomioitavan asiakkaan omat toiveet ja tahtotilan. Sosiaalihuoltolaissa määritetään, että hyvinvointialueen asukkailla on oikeus saada neuvontaa ja ohjausta sosiaalihuollon saralta ja erityisasemaan nostetaan erityistä tukea tarvitsevien oikeus saada kyseisiä sosiaalihuollon palveluita. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 4 §, 6 §) Lain mukaan erityistä tukea tarvitseväksi henkilöksi luetaan muun muassa ihminen, jolla on riippuvuuden tai usean

yhtäaikaisen tuen tarpeen vuoksi vaikeuksia hakea ja saada sosiaali- ja terveyspalveluita (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 3 §).

Edelleen tarkentaessa sosiaalihuoltolain asettamia vaatimuksia nimenomaisesti rahapeliongelman ja rahapeli riippuvuuden parissa tehtävään työhön on lain 24 §:n mukainen määritelmä sosiaalihuollon riippuvuustyölle keskeinen. Lain mukaan riippuvuustyön tarkoituksena on vaikuttaa hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantaviin tekijöihin sekä tukea riippuvuuskäyttäytymisestä irtautumisessa. Ohjauksen ja neuvonnan lisäksi laissa on kirjattuna päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut, jotka sisältävät sekä avo- että laitospuolisena järjestettävää sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalista kuntoutusta sekä asumiseen liittyviä palveluita. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 24 §, 24a §.)

2.2 Rahapeliongelmaisen ammattimainen kohtaaminen

Johanna Järvinen-Tassopoulos ja Minna Kesänen (2020) ovat tutkineet rahapeliongelmissa kärsivän asiakkaan kohtaamista sosiaalialalla. Ongelman tunnistaminen lähtee Järvinen-Tassopoulosen ja Kesänen tutkimusartikkelin mukaan asiakkaiden kertomusten ja työntekijän omien kokemusten perusteella tehtävästä hahmottamisesta. (Järvinen-Tassopoulos ja Kesänen 2020, 150.) Tutkimusartikkelissa esiin nostettua pohtiessani mietin rahapeliongelmaisten kokemuksiin kohdistuvan narratiivisen tutkimusmatkani toimivan erinomaisena kehitystehtävänä näin ollen myös omassa ammatillisessa kasvussani. Todennäköisesti opinnäytetyöni jälkeen osaisin paremmin tunnistaa rahapeliongelman kanssa elävän asiakkaan sellaisen kohdatessani ja toivottavasti myös yhä varhaisemmassa vaiheessa auttaa riskiryhmään kuuluvia kääntämään suuntaa.

Järvinen-Tassopoulos ja Kesänen (2020) nostavat rahapeliongelmaisen asiakkaan kohtaamisesta esiin tärkeän huomion. Toisin kuin alkoholiongelman tai huumeriippuvuuden, peliongelmaa ei useinkaan huomaa ihmisestä päällepäin. Ongelman puheeksi ottaminen siitä kärsivälle voi olla erittäin vaikeaa, sillä peliongelmaa siivittää usein pelko ja häpeä, jonka takia sosiaalialalla toimivan ammattilaisen on keskeisen tärkeää osata kysyä, ohjata ja auttaa.

Rahapeliongelmasta kärsiviä asiakkaita kohdataan sosiaalialan monilla erityisaloilla aina lastensuojelusta nuorisotyön kautta aikuissosiaalityön saralle. Asiantunteva auttaminen tänä päivänä voi perustua esimerkiksi kokemuksellisuuteen, sukupolvisuuteen tai yhteisöllisyyteen. Järvinen-Tassopouloksen ja Kesäsen kahdenkymmenenneljän sosiaalialan ammattilaisen haastatteluun perustuvan tutkimuksen tulosten mukaan keskeistä rahapeliongelmaisen auttamistyössä on rohkea puheeksi ottaminen, ongelman hahmottaminen sekä ammattilaisten monipuolinen yhteistyö. (Järvinen-Tassopoulos ja Kesänen 2020, 151, 157—162.)

2.3 Moniammatillisen yhteistyön merkitys

Sosiaalihuoltolain alaisten sosiaalipalveluiden tarjoaman tuen lisäksi rahapeli-riippuvuuteen voi vaikuttaa itsehoitokeinoin hakeutumalla vertaistuen piiriin sekä terveydenhuollon ammattilaisen tuella. Riippuvuudesta irtautumisen keskiössä on motivaatio päästä riippuvuudesta eroon. Motivaatioon voi vaikuttaa tekemällä huomioita omasta pelaamisesta esimerkiksi avoimesti internetissä saatavilla olevien mittareiden avulla tai muutoin tekemällä seurantaan oman pelaamisen määräästä. Pelaamisen määrää voi suitsia omatoimisesti ottamalla käyttöön pelaamisen estoja, suunnittelemalla omaa rahan käyttöä sekä hyödyntämällä tukiverkoston apua. Esimerkiksi velkaantuminen on riski toipumispolulla, jonka vuoksi velkojen maksuun on hyvä olla suunnitelma, jota noudattaa. Toki tärkeä rooli omassa tekemisessä on myös sillä, että hakeutuu tuen ja hoidon piiriin. (Castrén 2023.)

Rahapeliriippuvuuden hoitamiseksi tarjolla on useiden tahojen toimesta järjestettyjä vertaistukiryhmiä, joissa pelaamisesta irtaantumiseen motivoituneet, rahapeliriippuvuuden kanssa kamppailevat voivat hyötyä toisistaan matkalla pelaamattomuuteen. Vertaistuen piiriin voi päästä ainakin Nimettömät pelurit ja Sosped-säätiön kautta. (Castrén 2023.)

Kun sosiaalipalveluissa rahapeliriippuvuuden tukimuodot keskittyvät riippuvuuteen liittyvän sosiaalityön, sosiaaliohjauksen- ja neuvonnan, sosiaalisen kuntoutuksen ja asumisen palveluiden saralle, voi rahapeliriippuvuutta hoitaa myös

lääkityksen avulla. Lääkehoitotilanteessa yhteistyötä ja seurantaan tehdään tiiviisti terveydenhuollon kanssa. Rahapeliriippuvuushoitoon voi hakeutua opiskelijaterveydenhuollon, terveystieteiden keskuksen, työterveyshuollon tai yksityisen sairaanhoidon kautta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 24a §; Castrén 2023.) Kuten Järvinen-Tassopoulos ja Kesänen (2020, 157) tutkimusartikkelissaan toteavat paras mahdollinen lopputulos saavutettaneenkin tekemällä asiakasta kuuntelevaa tiivistä monialaista yhteistyötä sosiaalipalveluiden, kolmannen sektorin tarjoamien mahdollisuuksien sekä terveydenhuollon kesken.

2.4 Rahapeliongelma ja rahapeliriippuvuus yhteiskunnallisesti

Suomessa julkaistiin 9. huhtikuuta vuonna 2021 ensimmäinen laajasti päihdehaittojen ja riippuvuuksien haittojen ehkäisemiseen ja hoitoon liittyvä strategia. Strategia käsittää myös toiminnalliset riippuvuudet, joihin rahapeliriippuvuus kuuluu. Kyseinen suunnitelma lähtee siitä, että riippuvuuksia tulee hoitaa kokonaisvaltaisesti eri alojen yhteistyönä ja koska riippuvuudet näkyvät koko yhteiskunnassa, tulee niitä huomioida laaja-alaisemmin kuin sosiaali- ja terveysministeriön ja sen laitosten alaisessa työskentelyssä. (Valtioneuvosto 2019.)

Päihde- ja riippuvuusstrategia huomioi, että riippuvuus koskettaa riippuvuudesta kärsivän rinnalla myös läheisverkostoa. Siten ongelman vaikutukset laajenevat ja koskevat valtavia ihmisryhmiä. Riippuvuudet ovat merkityksellisessä roolissa lisäämässä yhteiskunnassa vallitsevaa eriarvoisuutta. Päihde- ja riippuvuusstrategiassa perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen rinnalla tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään yhtymäkohtia päihteiden käyttöön ja riippuvuuksiin liittyvien ilmiöiden välillä ja lisätä tasa-arvoa sekä ehkäistä riippuvuuksista seuraavaa taloudellista vahinkoa. (Valtioneuvosto 2021.)

2030 vuoteen saakka voimassa oleva päihde- ja riippuvuusstrategia rakentuu viiden painopisteen ympärille. Ensimmäinen painopiste peräänkuuluttaa riippuvaisen ja läheisten oikeuksia, toinen eri ammattilaisten asiantuntijuutta ja yhteistyötä. Lisäksi strategiassa painotetaan eri riippuvuuksien näkökulmista tehtäviä poliittisia toimia, kuten rahapelipoliittisia toimenpiteitä. Strategiassa kiinnitetään

huomiota tukitoimien ja palveluiden saatavuuteen ja laatuun sekä panostetaan valtiotasoiseen ymmärrykseen ja osaamiseen päihde ja -riippuvuusongelmiin liittyvässä päätöksenteossa. (Valtioneuvosto 2021.)

3 Peliongelma ja peliriippuvuus käsitteinä

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos nostaa riippuvuuksien joukossa esiin myös haitallisen rahapelaamisen. Haitalliseksi pelaamisen tekee se, kun pelaajalle koituu pelaamisesta merkittäviä taloudellisia vahinkoja, fyysisiä ja / tai psyykkisiä ongelmia sekä riippuvuutta. Haitat voivat ilmetä pelaajan elämässä lyhytkestoisena tai kroonistua. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023.)

Tietoa ja tukea pelaajille ja pelaajien läheisille tarjoava Pelirajaton kuvaa suomalaisessa keskustelussa puhuttavan tyypillisesti rahapeliongelma viitaten kyseisellä käsitteellä sekä ongelmapelaamiseen että peliriippuvuuteen. Raja kahden edellä mainitun välillä on häilyvä mutta kehityskaari ongelmattomasta pelaamisesta riippuvuuteen etenee tyypillisesti riskipelaamisen myötä ongelmapelaamiseen, josta se kehittyy riippuvuudeksi. (Pelirajaton 2023.)

Suomessa vallitsevassa rahapelaamiseen myönteisesti suhtautuvassa ilmapiirissä pelataan eniten rahapelejä koko Euroopassa. Erilaisia mahdollisuuksia rahapelaamiselle on tarjolla runsaasti. (Pelirajaton 2023.) Ongelmalliseksi pelaaminen muuttuu silloin, kun siitä aiheutuu kielteisiä seurauksia pelaajan arkeen, ajatuksiin, mielialaan, talouteen ja sekä henkiseen että fyysiseen terveyteen. Usein ongelmapelaamisen vaikutukset eivät ulotu vain pelaajaan itseensä, vaan siitä kärsii myös pelaajan lähiverkosto. Konkreettinen tapa lähestyä ongelmallista pelaamista on pelaamiseen käytetyn rahan suhteuttaminen pelaajan kuukausituloihin, joka vuodelta 2011 poimitun tiedon valossa on tuolloin ollut keskimäärin 11,5 prosenttia. Ongelmaksi pelaamisen voi katsoa muodostuneen myös silloin, jos pelaaminen vaatii rahan lainaamista, muista elämänmenoista supistamista tai jos pelaaja pyrkii pelaamista jatkamalla saavuttamaan menettämänsä rahat takaisin. (Sosped-säätiö 2023.)

Myös pelaajan ajankäytön kautta tarkasteltuna voidaan määritellä ongelmapeelaamista. Ongelmaksi pelaamisen voi katsoa muodostuneen silloin, jos pelaajan niin sanottu normaali elämä, kuten töissä käynti tai opintojen edistäminen häiriintyy rahapelaamisen vuoksi. Pelaaja voi myös vetäytyä sosiaalisesta toiminnasta ja ihmissuhteista omiin oloihinsa sekä pyrkiä supistamaan muuta elämänpääpiiriään, kuten harrastuksia pelaamisen mahdollistamiseksi. (Sosped-säätiö 2023.)

4 Aiemmin tutkittua

Koska opinnäytetyössäni tarkastelen rahapeliongelman ja rahapeli riippuvuuden ilmiötä suomalaisessa kontekstissa, tässä ajassa ja paikassa, lähdin kartoittamaan mitä muuta kotimaista tutkimusta aiheesta on tehty. Löysin tieteellisiä julkaisuja kokoavalla Google Scholar -haulla etupäässä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan yhteisessä avoimessa julkaisuarkistossa Julkarissa julkaisuja tieteellisiä artikkeleita. Hakiessani tutkimuksia hakusanoilla ”rahapeliongelma OR rahapeli riippuvuus” ensimmäisenä hakutuloksena tarjoutui Janne Nikkisen (2008) rahapeliongelmaa sosiaalipoliittisena haasteena tuolloin viisitoista vuotta sitten ajantasaisesti käsittelevä tutkimusartikkeli. Nikkisen tutkimus keskittyy tarkastelemaan rahapeliongelmaa yhteiskunnallisella tasolla pohdiskellen erittäin mielenkiintoista kysymystä, kumpi on tärkeämpää suomessa hallitsevan ja vapaasti rahapelejä mainostavan pelimonopolin säilyttäminen vai rahapeliongelman kitkeminen. (Nikkinen 2008.)

Castrénin, Alhon ja Salosen (2016) analyysi käsittelee ammattilaisten näkemyksiä rahapeliongelman ja analyysin keskeinen johtopäätös on, että rahapeliongelman tunnistaminen on ammattilaisellekin erittäin haastavaa. Kyseisestä analyysistä saan myös vastauksen hämmästelyyni, kuinka itseäni kovasti kiinnostavasta peliriippuvuuden aihealueesta on sosionomiopintojen opintojaksoilla puhuttu sängen vähän. Castrén, Alho ja Salonen toteavat, että rahapeliongelma ei muiden riippuvuuksien lailla kuulu lainkaan sosiaali- ja

terveydenhuollon koulutusohjelmiin. (Castrén ym. 2016.) Castrén ja Salonen ovat myös yhdessä Virve Marionneau ja Kalle Lindin kanssa, tutkineet rahapeliongelman aihealuetta pelaajan läheisen näkökulmasta (Castrén, Salonen, Marionneau ja Lind 2022). Tärkeänä nostona pidän myös Mari Heiskasen ja Kristiina Kuussaaren (2023) uunituoretta tutkimusartikkelia, jossa he ovat tutkineet rahapeliriippuvuuden kytkeytymistä päihdeongelmaan todeten, että rahapeliongelma on päihdeongelmaisella valtaväestöä yleisempi haaste elämässä.

Ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä rahapeliriippuvuus hakusanalla haettaessa löytyy opinnäytetöitä kokoavasta Theseus -järjestelmästä yhteensä 76 kappaletta, josta voinee päätellä, että siitäkin huolimatta, vaikka rahapeliriippuvuus aihealueena ei sisälly sosionomin välttämättömiin ydinopintoihin, niin aihe on kuitenkin herättänyt jonkin verran kiinnostusta sosionomiopiskelijoiden keskuudessa. Mielenkiintoisia kokemuksellisuuden näkökulmasta rahapeliriippuvuuden aihetta lähestyviä opinnäytetöitä ovat muun muassa Mari Rajalan (2020) hoitoon hakeutumisen haasteita tarkasteleva opinnäytetyö sekä Marjaana Palmbergin (2018) Turun A-klinikan vertaistukiryhmän vaikutuksia tarkasteleva opinnäytetyö. Koska määrät ovat suhteellisia, niin verrokkina voi toki tarkastella päihderiippuvuus hakusanalla löytyviä tuloksia, jolloin Theseuksessa osumia tuleeekin jo peräti 1 865 kappaletta ja tällöin rahapeliriippuvuudesta tehtyjen opinnäytetöiden määrä näyttääkin sangen vaatimattomalta.

5 Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymys

Rahapeliongelma ja rahapeliriippuvuus on kokonaisvaltaisesti elämää varjostava haitta niin pelaajalle kuin läheisille. Valtakunnallisella tasolla peräänkuulutetaan asiantuntemusta ja monialaista yhteistyötä ongelman ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi (Järvinen-Tassopoulos ja Kesänen 2020, 162; Castrén 2023; Valtioneuvosto 2021). Ammattikorkeakoulun sosionomitutkinnon omaavat sosiaaliohjaajat ovat merkityksellisessä roolissa toimiessaan laaja-alaisesti eri tehtävissä sosiaalialalla ja osallistuvat näin oleellisessa määrin rahapeliongelmiensa ennaltaehkäisevään työhön. Oma kokemukseni on, että rahapeliongelmissa ja -

riippuvuudesta tietoa tarvitaan lisää ja tähän tiedon tarpeeseen vastaamaan olen valinnut tämän opinnäytetyöni aiheen.

Tutkimuskysymykseni kuuluu: Mitä rahapeliongelman kokeneiden ihmisten kertomuksista voi päätellä rahapeliongelmaan johtaneista syistä?

Tutkimusmetodologiaa ja -menetelmiä pohtiessani sekä tutkimuskysymystä asetellessani olen halunnut lähestyä aihetta nimenomaisesti tuoden kuuluviin rahapeliongelman kanssa kamppailevien omaa ääntä. Tämän lähestymistavan olen valinnut siksi, että uskon vakaasti Helmisenkin (2020a, 8) esiin nostamaan ajatukseen, että ratkaisuja sosiaalialalla työskenneltäessä tulee hakea asiakkaan henkilökohtaisten kokemusten ja tarpeiden kautta. Ymmärtäessämme paremmin olosuhteita ja muuttujia, jotka altistavat ongelmalliselle rahapelaamiselle, voimme paremmin toteuttaa sosiaalialan perustavanlaatuisia tehtäviä eli ennaltaehkäisyä ja hyvinvoinnin edistämistä.

6 Laadullinen tutkimus ja muut menetelmälliset valinnat

Pertti Alasuutari (2011) lähestyy laadullisen tutkimuksen laaja-alaista käsitettä erottaen luonnontieteellisen koeasetelman ja arvoituksen ratkaisemiseen liittyvän loogisen päättelyn mallin. Yhtä lailla laadullista tutkimusta voi Alasuutarin mukaan pyrkiä jäsentämään rinnastaen perinteikästä lomaketutkimusta sellaiseen tutkimukseen, jossa ei toteudu empiiriselle tilastolliselle tutkimukselle ominaisia normeja. Lomaketutkimuksen ulkopuolelle jäävää tutkimusotteita ja tutkimusmenetelmiä sisältävää aluetta ei vielä kokonaisuudessaan voi käsittää laadulliseksi tutkimukseksi. Rajaamalla sitä edelleen niin, että ulkopuolelle jätetään aineiston koodaus strukturoituun muotoon siten, että analyysimenetelmänä käytetään yksinomaan tilastollista analyysiä, alkaa laadullisen tutkimuksen jäsenyys hahmottua. (Alasuutari 2011, luku 2.)

Yhtä lailla kuin kaikessa tutkimuksessa myös laadullisessa tutkimuksessa keskeistä on, että tutkimusta toteutetaan systemaattisesti. Alasuutari (2011) kuvaa,

että laadullista analyysiä toteutetaan tilastolliseen analyysiin rinnastaen hakien tutkimusaineistosta ikään kuin johtolankoja vastatakseen tutkimuskysymykseen ja tutkimuksen tarkoitukseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineistoa lähestytään ja tarkastellaan tyypillisesti kokonaisuutena ja eri tutkimusyksiköistä, kuten esimerkiksi yksilöhaastatteluista, saatua tietoa yhdistellään tavoittaakseen tietoa tutkimuksen kohteena olevasta asiasta tai ilmiöstä. Tärkeä laadullisen tutkimuksen rajaus on, että tutkijan tulee pystyä selittämään kuvioon liittyvät seikat ja tekijät siten, että ne eivät tuota ristiriitaa tutkimustuloksiksi muodostuneiden tulkintojen kanssa (Alasuutari 2011, luku 2.)

Laadullisella tutkimuksella on oma tärkeä paikkansa tutkimuksen kentällä, sillä on ilmiöitä, joita ei voida kvantitatiivisen toisin sanoen määrällisen tutkimuksen keinoin selvittää. Alasuutari (2011) nostaa esimerkiksi talvisodan syttymisen syyt. Tässä opinnäytetyössä se on rahapeliongelmaisten ja rahapeliiriippuvaisien kertomuksista löydettävät kuvaukset rahapeliongelmaan tai -riippuvuuteen altistaneista tai johtaneista syistä. Keskeistä on, että kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus eivät ole toistensa vaihtoehtot tai sulje toisiaan millään muotoa ulkopuolelle, vaan monessa tutkimuksessa kahden edellä mainitun käsitteen alle jäsennettäviä metodeja ja menetelmiä käytetään harmonisesti rinnakkain toisiaan täydentäen. (Alasuutari 2011, luku 2.)

6.1 Narratiivisuus tutkimusmenetelmänä

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006a) esittävät Hannu L.T Heikkistä mukaillen, että narratiivin käsite voi laaja-alaisemmassa tulkinnassaan käsittää kaiken sellaisen, jossa on kerrontaa, jota lukija analysoi. Tiukemman määritelmän mukaan narratiivi edellyttää tarinan loogisia ominaisuuksia, kuten ajallisesti järjestyneen etenemistä. Narratiivi eli kertomus on jaettavissa alkuun keski-osaan ja loppuun. Keskeistä narratiivisessa tutkimuksessa on perusajatus, jonka mukaan kertominen on osa ihmisyyttä. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006a.)

Heikkinen (2018, luku 2.4) toteaa narratiivisen tutkimusmenetelmän olevan oivallinen lähestymistapa silloin, kun halutaan lisätä ymmärrystä ihmisestä ja sen toiminnasta. Sitä minä juuri tässä opinnäytetyössäni haluan tavoitella. Ymmärtää, miksi rahapeliongelmainen pelaa yhä uudelleen ja uudelleen silloinkin, vaikka pelaaminen ajaa koko pelaajan elämän tuhon partaalle.

Oman tutkimusaiheeni eli rahapeliongelman syiden tutkimisen näkökulmasta kiintoisa tapa lähestyä narratiivista tarkastelua on McIntyren ja Misherin johtoa-ajatus, jonka mukaan ihminen elää tarinaansa samalla kun kertoo sitä. (Saaranen-Kauppinen 2006a.) Edellä kuvattu jäsenitys tekee narratiiviin kohdistuvasta tutkimuksesta väistämättä kokemuksellista. Heikkinen avaa narratiivisen tutkimuksen kahta erilaista näkökulmaa. Toisaalta tutkimus hyödyntää aineistonaan kertomuksia ja toisaalta tutkimus rakentaa narratiivia tutkittavasta aiheesta. (Heikkinen 2018, luku 2.4.)

Narratiivinen tutkimus voidaan tarkentaa elämäkerralliseen tutkimukseen, joka kohdistaa huomionsa siihen, mitä tarinan henkilöahmolle tapahtuu siinä ajassa ja paikassa sekä sosiaalisessa kontekstissa, johon tarina sijoittuu. Vaihtoehtoinen lähestymistapa narratologia kohdistaa huomion kertomuksen kielitieteellisiin seikkoihin. Myös narratiivisen diskurssin tutkimus on yksi tapa lähestyä kertomuksia. (Heikkinen 2018, luku 2.4.) Tässä opinnäytetyötutkimuksessa kiinnitän huomiota ja analysoin rahapeliongelmaisten ja rahapeliiriippuvaisten kertomuksia pyrkien tavoittamaan kertomuksista selittäviä tekijöitä sille, miksi ihminen rahapelaa ongelmallisesti. Pyrin siis tarkastelemaan kertomuksia ajassa, paikassa ja sosiaalisessa kontekstissa eli toteutan elämäkerrallista narratiivista tutkimusta.

Elämäkerrallisen narratiivisen tutkimusmenetelmän valitessaan on tärkeää tiedostaa, että kertomuksia ei voi kiteyttää suoraviivaisesti kvantitatiiviseen muotoon tai tiettyihin kategorioihin. (Heikkinen 2018, luku 2.4.) Olen kuvannut tämän olevan yksi laadullisen tutkimuksen keskeinen elementti, että tutkimuksen tuloksia ei pyritä ymmärtämään strukturoituun muotoon koodattuna. Elämäkerrallisessa narratiivisessa tutkimuksessa tulosten kokoaminen vaatii aina tulkintaa. Narratiivisen tutkimuksen mahdollisuuksien jäsentämistä voi lähestyä myös

erottamalla narratiivien ja narratiivinen analyysi toisistaan. Narratiivisessa analyysissä tutkimustulokset muodostavat uutta narratiivia. (Heikkinen 2018, luku 2.4.) Tässä opinnäytetyössä tavoitteeni on muodostaa rahapeliongelmaisten ja rahapeliriippuvaisten elämäntarinallisista kertomuksista tarinaa siitä, miksi ihminen ongelmapelaa rahapelejä.

6.2 Tutkimusaineiston haku ja tulosten esittäminen

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006a) lainaavat Heikkistä, joka kuvaa narratiivisen tutkimusmenetelmän soveltuvan silloin, kun tutkimuksen huomion kohteena on yksilöiden tarinat omasta elämästään. Heikkisen kuvauksessa tarinoista selvitetään muille, puolustetaan sekä tehdään asioita ymmärrettäväksi, mutta myös nivotaan yhteen henkilökohtaista ja yhteiskunnallista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.) Lähdin näin ollen tutkimukseni aineistoksi etsimään tarinoita peliriippuvuuden kanssa eläneiden ihmisten elämästä. Päädyin ratkaisuun, jossa sisäänottokriteereinä on sekä videoformaattissa että tekstimuodossa julkaistut kokemukselliset tarinat. Aiheen arkaluontoisuuden vuoksi sallin, että kokemuksellinen tarina saattoi olla julkaistu nimimerkillä tai yksinomaan etunimellä. Hain aineistooni kokemuksellisia kertomuksia kotimaisessa kontekstissa ja jätin hakusanoina käyttämistäni tutkimukseni asiasanoista pois vieraskieliset käännökset.

Aloitin aineistonhakuni videomuotoisista tietolähteistä hakien kokemuksellisia tarinoita YouTubesta. Testasin hakulausetta ”rahapeliongelma AND kokemuksia” mutta päädyin lopulta käyttämään hakua ”rahapeliriippuvuus AND kokemuksia”, jolla jo ensisilmäilyni perusteella löysin paremmin etsimiäni henkilökohtaisia tarinoita informatiivisten tietoisuuksien sijaan. Nopeasti huomasin, että aineistoa tutkimukseeni oli videomuotoisena runsaasti tarjolla. Poimin kyseisellä Youtube- haulla tutkimusaineistooni opinnäytetyöni liitteenä olevassa tutkimusaineistoa kuvaavassa taulukossa (liite 1, Tutkimusaineisto) esitetyt videomuotoiset lähteet.

Pohdittuani onko mahdollista, että puhutuissa tarinoissa jäisi sanomatta jotain sellaista mitä kertoja kirjoittamalla rohkenisi tai huomaisi paremmin tuomaan esiin, päädyin täydentämään aineistoani edeten Google – haun kautta samalla ”rahapeliriippuvuus AND kokemuksia ” -hakulauseella. Kyseisen google-haun myötä löysin Pelirajaton -sivuston kokoamat henkilökohtaiset tekstimuotoiset kokemukselliset tarinat, joilla täydensin tutkimusaineistoani. Myös tekstimuotoiset lähteet olen listannut tutkimusaineistoani esittelevään opinnäytetyöni liitteenä olevaan taulukkoon (liite 1).

6.3 Aineiston analyysi

Teemoittelulla tarkoitetaan tutkimuskysymykseen vastaamiseksi relevanttien aiheiden tai teemojen tunnistamista tutkimusaineistosta. Kirsi Juhilan mukaan teemoittelua voidaan hyödyntää joko pyrkiessä jäsentämään omaa tutkimusaineistoa ennen narratiiviseen analyysiin siirtymistä tai kokonaisvaltaisemmin tutkimustulokset esiin nostavana analyysimenetelmänä. (Juhila 2023.) Tutustuessani tutkimusaineistooni aloin nopeasti tehdä havaintoja siitä, kuinka kokemuksellisissa kertomuksissa toistui samankaltaisia elementtejä. Tämän huomion myötä päädyin käyttämään analyysimenetelmänäni teemoittelua.

Teemoittelua hyödyntävän analyysini myötä päädyin taulukoimaan (taulukko 1) tulokseni helpommin tarkasteltavaan ja ymmärrettävämpään muotoon. Havaittiin, että peliriippuvuudestaan kertoneiden tarinoissa oli tunnistettavissa sekä sisäisiä pelaajasta lähteviä tekijöitä että ulkoisia ympäristöstä lähteviä tekijöitä, joiden mukaan jaoin tunnistamani peliriippuvuuden taustalla vaikuttavat tekijät seuraavanlaiseen jaotteluun.

Sisäiset, pelaajasta lähtevät tekijät	Ulkoiset, ympäristöstä lähtevät tekijät
Houkutukselle altistuminen <ul style="list-style-type: none"> • voiton tavoittelu 	Mahdollistaminen <ul style="list-style-type: none"> • Rahan saaminen • Valvonnan ja rajaamisen puute
Pakeneminen peleihin	Samanaikaiset muut sosiaaliset ongelmat <ul style="list-style-type: none"> • Päihteiden käyttö • Yksinäisyys • Kiusaaminen
Kilpailuvietti	Esimerkin antaminen

Taulukko 1. Syitä rahapeliiriippuvuuden taustalla.

Teemoittelulle tyypillistä on, että analyysiä selkeyttämään lukijalle tulosten ohessa on lainauksia alkuperäisestä aineistosta. Keskeistä oikeaoppisessa teemoittelussa on, että lopputulokseen ei vaikuta tutkijan ennakkokäsitykset, tutkimusmenetelmien valinta tai mikään muu tutkimusasetelman osa-alue, kuin analyysistä tehdyt huomiot ja johtopäätökset. (Juhila 2023.) Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006b) kuvaavat, että alkuperäistä aineistoa lainatessa suoraan, tulee tutkijan käyttää erityistä harkintaa siten, että sitaatit todella tuovat lisäarvoa tutkimustulosten esiin tuomiselle.

7 Tulokset

Ylen Perjantai -dokumenttina julkaistu Kaitsun kertomus rahapeliiriippuvuuden etenemisestä harmittomasta pelailusta itsemurhayrityksen äärelle on kuvaus rahapelaamisen petollisuudesta. Se kertoo siitä, kuinka pelaaminen saatuaan pikkusormen vie koko käden. Kertoessaan riippuvuuden ensimetreistä Kaitsu kuvaa tilannetta, jossa ensimmäisen isomman voiton saatuaan hänelle on

syntynyt välittömästi ajatus mahdollisuudesta voittaa vielä enemmän. (Kaitsu 2022.) Kaitsun rahapelaaminen etenee riippuvuudeksi suurien voittojen houkuttamana. Edelleen kertoessaan peliriippuvuuden syvenemisestä Kaitsu toistaa kuvausta pelaamisen nopeasta etenemisestä riippuvuudeksi.

”Kun mun poika syntyi niin en tavallaan pelannut aktiivisesti, mutta peliriippuvuus kyti koko ajan tuolla sisällä. Yksi kohtalokas ilta kävi se hetki, kun avasin nettikasinon sivun ensimmäisen kerran ja eksyin pelaamaan niin sanottuja slotteja. Siitä ensimmäisestä pyöräytyksestä lähtien mä olin kusessa.” (Kaitsu 2022.)

Riippuvuuden synnyttyä Kaitsun elämässä tapahtunut iso onnellinen tapahtuma, oman lapsen syntymä, sai Kaitsun hetkeksi lopettamaan pelaamisen, mutta edelleen riippuvuus oli Kaitsussa. Vaikka Kaitsu sanoittaa vastuuta omaan lapseen, vie pelaaminen silti mennessään äärimmäisiin ongelmiin saakka nopeasti, kun Kaitsu uudelleen erehtyy pelaamaan. Kaitsun kertomuksessa keskeistä on kuvaus siitä, että aloitettuaan pelaamisen Kaitsu jää nopeasti koukkuun ja pelaaminen muuttuu kuvitteellisten isompien voittojen toivossa hallitsemattomaksi eli ongelmalliseksi.

Riku Forsell (2018) aloittaa oman kertomuksensa rahapeliriippuvuudesta kuvaamalla hyvää ja tasapainoista lapsuuttaan kodissa, jossa ei ollut ongelmia minikäänlaisista riippuvuuksista. Lapsena Riku on kertomansa mukaan ollut kiltti ja ujo. Ensimmäiset rahapelit Riku pelasi alakoulun ylemmillä luokilla, kunnes yläkouluun siirryttyä Rikun kertoman mukaan kuvioihin tuli myös koulukiusaaminen ja pelaaminen lisääntyi. Rikun kokemus on, että rahapeliriippuvuus hänelle oli syntynyt rippikouluikänsä mennessä, sillä tuolloin lahjaksi saaduista rahoista suurin osa jo meni pelikoneisiin. (Riku 2018.) Rikun kuvausta Kaitsun kertomasta erottaa se, että kun Kaitsun kuvauksessa riippuvuuden syntyminen kuvautuu nopeana tapahtumana, Rikun tarinassa peliongelma muodostuu hitaammin peruskouluvuosien aikana (Riku 2018; Kaitsu 2022). Huomionarvoista kuitenkin, että hyvin varhain.

Yläkouluun siirryttyä pelaamisen lisääntyessä Riku mainitsee alkaneen koulukiusaamisen (Riku 2018). Tästä, että Riku kertomuksessaan linkittää koulukiusaamisen kuvaukseensa rahapeliriippuvuuden syntymisestä voi päätellä, että

Riku kokee koulukiusaamisella olevan yhteyttä pelaamisen lisääntymiseen. Myöhemmin kertomuksessa Riku mainitsee yläkouluikään viitaten seuraavasti:

”Tuli pelattua aina silloin, kun oli rahaa” (Riku 2018).

Edellä mainittuun rippikoulun aikaan liittyen Riku kuvaa rippilahjaksi saatujen rahojen mahdollistaneen rahapelaamisen.

”Sillon sain varmaan jonkun 500 euroa rippilahjarahoiks ja niistä suurin osa meni sitten tota pelikoneisiin” (Riku 2018).

Kertomuksessaan Riku kuvaa myös, että lapsen pelaamiseen ei puututtu. Siitäkin huolimatta, että pelaaminen lähtökohtaisesti oli alaikäiseltä kiellettyä, pelikoneita sai pelata varsin rauhassa ilman aikuisten väliintuloa.

”Niissä oli silloin tosi huono valvonta. Joskus saattoi joku vahtimestari tulla sanomaan, että onkos pojilla ikää tai toinen pelaaja kysyä, että onkos pojilla ikää pelata.” (Riku 2018.)

Rikun kertomuksen perusteella keskeistä on, että pelaaminen mahdollistetaan ja mahdollistuu. Toisin sanoen, että nuorena pelaajalla on käytössään pelaamiseen rahaa ja toisaalta rahan käyttöä ei valvota tai nuoren tekemisiä ei tiedosteta tai niihin ei puututa. Rikun kertomuksen jatkuessa ilmenee, että ensimmäisen kerran rahapelaamisesta hän jäi kiinni vasta parikymppisenä pelattuaan keksätyöstä ansaitut palkat nettipokeriin (Riku 2018).

YouTube -videoita nimimerkillä Thunderi julkaiseva pelaaja kuvaa riippuvuuttaan tilanteessa, jossa kertoo päässeensä peliriippuvuudesta eroon (Thunderi 2012). Huomionarvoista on, että Thunderin lisäksi valtaosa opinnäytetyöprosessini aikana kohtaamistani kertomuksista oli sanoitettu juuri siinä vaiheessa, kun riippuvuus oli saatu hallintaan. Thunderin kertomuksessa yhtäläistä Rikun kuvauksen kanssa on, että ensimmäiset käyttöön saadut isommat rahamäärät johtivat hallitsemattomaan rahapelaamiseen (Thunderi 2012; Riku 2018).

”Viime vuonna eli 2011, kun mä valmistuin amiksesta ja mä olin koko vuoden töissä niin tota mä pelasin arviolta 10 000 euroa pelikoneisiin. Vähintään.” (Thunderi 2012.)

Thunderin lyhyestä kuvauksesta hyvin mielenkiintoisella tavalla voi aikajanallisesti päätellä pelaamisen edenneen hyvin nopeasti hallitsemattomaan riippuvuuteen mutta myös riippuvuuden parempaan hallitsemiseen, sillä videollaan Thunderi kertoo, että sitä nauhoittaessaan ammattikoulusta valmistumista seuraavana vuonna 2012 hänellä ei tee mieli pelata enää vastaavalla tavalla kuin hänellä on tehnyt aiemmin. Thunderi kuvaa ”periaatteessa” päässeensä pelikoneista eroon. (Thunderi 2012.)

7.1 Yhdenaikaiset muut sosiaaliset ongelmat

Vuosi aiemmin ammattikoulusta valmistunut Thunderi (2012) kertoo samanaikaisesti hallitsemattoman rahapelaamisen kanssa polttaneensa runsaasti tupakkaa sekä juoneensa paljon alkoholia. Myös Krisulla pelaamiseen liittyy samanaikaisia ongelmia päihteiden käytön kanssa. Krisulla mukana kuvioissa oli vahvasti myös huumeet. Sinällään pelaaminen Krisulla kertomuksen mukaisesti alkoi hyvin varhain, jo alle 10 –vuotiaana, jolloin Krisu kertoo etenkin pelin luonteeseen kuuluvan tuplausmahdollisuuden kiehtoneen häntä. Nopeasti Krisun elämään mukaan tulivat myös päihteet, jonka yhteyteen Krisu liittää myös pelaamisen hallitsemattoman lisääntymisen. (Thunderi 2012; Krisu 2020.)

”Kun siirryttiin murrosikään kolmetoista neljätoista vee kun oli päihdekokeilutkin hyvässä vauhdissa niin tää pelaaminen alko riistäytyä käsistä mun kohalla eli aloin laittaa sinne aika isoikin summii” (Krisu 2020).

Kertomuksen jatkuessa Krisu liittää pelaamisen edelleen tiiviimmin huumausaineiden käyttöön.

”Sit siirrytään, kun oon täysikäinen vuosia eteenpäin. Asuin pääkaupunkiseudulla, vahvasti käytin päihteitä, varsinkin piristäviä. Mun kohalla nää huumeet nosti halua pelata-- Sitten kun alko loppuu huumeet, siinä vaiheessa pelaaminen alko jäämään”. (Krisu 2020.)

Krisun elämässä aikakausi, kun hän pelasi rahapelejä, on sama kuin aikakausi, jolloin hän käytti päihteitä. Kertomuksessaan Krisu liittää halun pelata myös tiiviisti päihteiden käyttöön. Krisun kertomuksessa kuvautuu suora kytkös

päihteiden käytön altistavasta vaikutuksesta rahapelaamiselle ja riippuvuuden syntymiselle. Toisaalta mielenkiintoisella tavalla Krisun tarinassa kuvautuu myös riippuvuuksien samanaikainen saaminen hallintaan.

Lapsena isän alkoholia ja rahapelejä sisältävää elämäntapaa ihannoinut Pasi lähti elämään omaa elämäänsä isän jalanjäljissä. Isän opetusten mukaisesti kohdatessaan vastoinkäymisiä, kuten kiusaamista, Pasi ei näyttänyt pahaa oloa muille vaan itki mieluummin illalla yksin. Kiusaamisesta ja vanhempien erosta selvinnyt Pasi kuvaa lapsuuttaan kuitenkin onnelliseksi ja kertoo rahapelien tulleen mukaan kuvioihin 15–vuotiaana. Hieman myöhemmin lukio-opintojen keskeydyttyä ja 18–vuoden rajapyykin saavutettuaan Pasi kuvaa muuttoa Etelä-Suomeen sekä aikaan liittyvää surua, rikkinäisyyttä ja yksinäisyyttä. Isän jäljillä edelleen hammasalalle opiskelemaan lähteneen Pasin pelaaminen oli karannut hallinnasta, kun Pasi pääsi opiskelemaan ylempää tutkintoa, jolloin Pasi hyödynsi tilaisuuden vain nostaakseen opintolainan ja poissaolojen takia hänen opiskeluoikeutensa purettiin. (Pasi 2023.)

”Pelaaminen lähti aina käsistä suurten kriisien tullessa kohdalle, mutta ajan kuluessa suureksi kriisiksi riitti vaikka naapurin marsun katoaminen. Pelaamiselle riitti tekosyitä. Peliongelma, työuupumus, masennus ja alkoholi olivat ajaneet minut sellaiseen ahdinkoon, että en oikein jaksanut mennä enää töihin-kään.” (Pasi 2023.)

Kokemusasiantuntijana myöhemmin rahapeli-riippuvuudesta irtautumisessa muita auttavan Pasin tarinassa yhdistyy sekä lapsena koettu ihailu rahapelejä pelaavaan isän rentoa ja iloisena näyttäytyntä alkoholia ja rahapanoksilla pelattuja korttipelejä sisältävää elämäntyyliä kohtaan. Isän esimerkin myötä Pasi on helppo murrosiän saavutettuaan lähteä kokeilemaan rahapelejä. Myöhemmin kohdattuaan omassa elämässään haasteita Pasi tarinasta kuvautuu samanaikainen rahapeli-riippuvuuden paheneminen. Pasi kanssa koulukiusaamiskokemuksen jakava Riku Forsell sekä runsasta päihteiden käyttöä rahapelaamisen kanssa samanaikaisesti kuvaavat Thunderi ja Krisu sanoittavat rahapelaamiseen liittyvän läheisesti muita sosiaalisia ongelmia (Pasi 2023; Riku 2018; Thunderi 2012; Krisu 2020). Kiusaamisen ja päihteiden lisäksi Pasi kuvaa tarinassaan myös yksinäisyyttä ja rikkinäisyyttä (Pasi 2023).

7.2 Esimerkin voimasta

Kuten Riku ja Krisu myös kovan tien rahapeli riippuvuuden kanssa kulkenut Asko osoittaa esimerkillään, että rahapelaamisen tielle voi ajautua jo varhain lapsena (Riku 2018; Krisu 2020; Asko 2023). Tästä huomiosta rahapeli riippuvuudesta kärsineiden kertomuksissa voi päätellä, että myös lasten kanssa sosiaalialalla työskenneltäessä on tärkeää ottaa huomioon rahapelaamiseen liittyvät riskit. Askon tarinassa samaan aikaan pelaamisen kanssa kuvioihin astui myös Askon äidin runsas alkoholin käyttö, jota oikeuttaakseen äiti pelasi Askon kanssa korttipelejä rahapanoksin lähteäkseen paremmalla omatunnolla baariin. Askon äiti antoi Askon tietoisesti voittaa pelit. Toisinaan Asko lähti äidin baariin mukaan pelaamaan rahapelejä. (Riku 2018; Krisu 2020; Asko 2023.)

*”Kotoa sain alkusysäyksen kortin pelaamiseen ja sitä harrastettiin myös kave-
reiden kanssa. Pelit, joissa oli panosta, iskivät kuin lekalla päähän: Tämähän
on helppo ja kiva tapa hankkia rahaa.” (Asko 2023.)*

Askon tarina jatkuu siten, että 12–vuotiaana raviradan läheisyydessä asuva Asko alkaa aktiivisesti käymään raveissa rahapelien merkeissä ja jo 14–vuotiaana Asko lähtee ilman vanhempia kaverin kanssa ravireissulle Ruotsiin. (Asko 2023.) Asko kuvaa Ruotsin reissuun liittyvällä esimerkillä lapsuusajan sallivaa ilmapiiriä, jossa lapsen tekemisiä ei aikuisten toimesta kontrolloitu tai valvottu. Samanikäisenä kuin kaverin kanssa mahdollistui Ruotsin reissu, aloitti Asko myös alkoholin käytön. Lisäksi Asko kuvaa ajan henkeä kuvauksella, kuinka kaverit imppasivat päihtymystarkoituksessa kumiliimaa. (Asko 2023.) Asko kuvaa monin tavoin 1970-luvun sallivaa ilmapiiriä, joka edesauttoi lapsena aloitettua rahapelaamista äidin esimerkin, suorastaan peleihin mukaan vetämisen, rinnalla.

Kuten Pasi ja Askon myös Eliaksen pelaaminen sai vetoapua kotoa tai tässä tapauksessa tarkemmin ottaen isovanhempien luota (Pasi 2023; Asko 2023; Elias 2023). Elias kertoo isoisän itse keksimästä pelistä, jossa oikean värin arvaamalla saattoi voittaa kolikon taskuunsa. Varhaisina muistoina rahapeleistä Elias kuvaa myös kauppareissua, jossa äidin laitettua vaihtorahat pelikoneeseen antoi kone pienen pojan silmin niin suuren potin, että se lumosi Eliaksen.

Elias pohtii kertomuksessaan, että ei itsekään aivan varmaksi tiedä, onko kyseisillä varhaisilla kokemuksilla roolia rahapeli riippuvuuden syntymisessä mutta toisaalta toteaa, että koska ne ovat jääneet niin elävästi mieleen, niin uskoo niillä olleen vaikutusta myöhempisiin vaiheisiin. (Elias 2023.) Eliaksen kokemusta tukee se, että myös muiden rahapeli riippuvaisten elämässä kuvautuu varhaisia kokemuksia, joissa läheisten aikuisten esimerkki on vienyt rahapelien äärelle.

7.3 Pelaaminen pakotienä

Peliklinikan alaisessa Tiltti -palvelussa Helsingin Hakaniemessä videon kuvaamisen aikaan työskentelevä Hanna kertoo hieman erilaisen lähtökohdan peliriippuvuuden syntymiselle. Hanna kuvaa paenneensa työuupumustaan rahapelien maailmaan. (Hanna 2018.)

”Mä oon ollu useamman vuoden jo pelaamatta mutta miten kaikki johti siihen pelaamiseen, niin alkoi oikeastaan siitä, että mä tein tosi pitkää päivää, mä olin hyvinkin vastuullisessa työssä ja paloin käytännöllisesti katsoen loppuun ja uuvuin ja pelit tarjosi mulle silloin sen pakotien siitä kaoottisesta arjesta.” (Hanna 2018).

Hannan kertomus jatkuu siten, että pian kuvioihin tulivat pikavipit sekä käyttöluotot, joita hän palkkatyön vuoksi pystyi hetken aikaa hallitsemaan, kunnes päätyi kavaltamaan työnantajansa rahoja (Hanna 2018). Pelaaminen pakopaikana kuvautuu myös omaa tarinaansa kirjoittaen kuvanneen Rikun (2023) kertomuksessa.

”Musta ei koskaan tuntunut, että olisin kotona isäni luona. Mua arvosteltiin sellaisista asioista, joille en voinut mitään: katsoin kieroona, olin värisokea, en osannut leikata kynsiä oikein, en osannut edes syödä oikein. Muistan, kun soitin itkien mummun hakemaan isältä. Olin tuolloin kahdeksanvuotias. Ajattelen, että näissä on osaltaan syytä siihen, miksi jo nuorena pakenin pahaan oloani pelikoille.” (Riku 2023).

Oletan yksinomaan etunimellä kasvottomana kirjoittavan Rikun olevan eri henkilö, kuin koko nimellään useassa kanavassa rahapeli riippuvuudelleen kasvotantava Riku Forsell. Toisaalta en katso sillä olevan tulosteni kannalta merkitystä, onko kyseessä sama vai eri Riku. Merkityksellistä Rikun tarinassa on

sama peleihin pakenemisen kuvaus kuin Hannan tarinassa (Riku 2023; Hanna 2023).

Kuten muutaman muunkin kertomuksen myös Eilan tarinan avaa sisältövaroit-
tus, joka ennakoi lukijalle, että tarina voi aiheuttaa ahdistusta. Alkoholin käytön
sekä mielenterveysongelmien keskellä asunut ja henkisen että fyysisen väkival-
lan kohteeksi kotona joutunut Eila ei saanut rauhaa myöskään koulussa, vaan
tuossa itselle muutoin mieluisassa ympäristössä Eilaa kiusattiin. (Eila 2023.) Ei-
lan kuvaus lapsuudesta on todella karu. Opettajan suositeltua Eilalle oppikoulua
kotoa ajatus tyrmättiin, sillä siellä ei katsottu aiheelliseksi kouluttaa tyttöjä. Eilan
elämään astui kuvaan alkoholi, irtonaiset suhteet ja vihan tunne. Aikuisuuden
saavutettuaan lapsuuden kokemukset alkoivat vaivata Eilaa, joka koki, että ha-
lusi olla vapaa tietämättä itsekään tarkemmin mistä. Toisaalta Eila kuvaa pari-
suhteen aikaista omistushalua ja menettämisen pelkoa. Elämä oli ajautunut sii-
hen, että Eila oli henkisesti rikki. Rahapelit löytäessään Eila kuvaa taivaan
aunneen. Eila kirjoittaa löytäneensä lohtua peleistä, hänellä oli jotain missä
hän oli oman elämänsä sankari ja pelien parissa viimein olo oli mahtava. (Eila
2023.) Rikun ja Hannan tavoin Eilalle rahapelit kuvautuu pakotienä, hänelle ni-
menomaisesti lapsuuden karuista kokemuksista ja niitä seuranneesta pahasta
olosta (Riku 2023; Hanna 2018; Eila 2023).

Peten tarinassa kuvautuu kilpahenkisyys ja rahapelaaminen samassa lau-
seessa. Pelireissuilla kaveriporukassa huoltoasemalla pelikoneiden pyörittämi-
nen yhdessä oli Peten mielestä hauskaa ja rahapeleistä riitti keskusteltavaa pit-
killä bussimatkoilla. Rahapeliriippuvuuden syntymisestä kertoessaan myös Elias
kuvaa omaa kilpailuviettiään. (Pete 2012; Elias, 2023.) Peten ja Eliaksen koke-
mukset auttavat ymmärtämään sitä, että vahvan kilpailuvietin omaavat henkilöt
saattavat olla riskialttiita jakamaan myös toisen kilpailutoimintaa tuhoisamman
ajanvietteen, rahapelaamisen.

Taulukoimieni syiden lisäksi rahapelaamisen varjopuolista piittaamatta tiedossa
on, että rahapeleissä kyseessä on kaupallinen tuote, jossa peliyhtiöiden ja toi-
mijoiden tavoite on tehdä voittoa. Siinä missä muitakin myytäviä tuotteita myös
rahapelejä ohjaa intressi tehdä niistä mahdollisimman houkuttelevia.

Rahapeliriippuvaisten kertomusten perusteella tavoitteessa on myös onnistuttu. Huumausaineita käyttävä ja rahapelejä pelaava Krisu kertoo videollaan peleihin liittyvien valojen, musiikin ja onnetarten vetovoimasta (Krisu, 2020).

”Yökerhoissa oli blackjackii aika usein siellä blackjack pöydässä olin, mua kiinnosti siinä se tunnelma musiikki, valot, onnettaret oheissälä siinä se oli koukuttavaa” (Krisu 2023.)

Monet kertojat mainitsivat valojen, sykkeen ja nopean tempon vieneen mukanaan. Haluan lisätä tämän kappaleen opinnäytetyöhöni peräänkuuluttamaan rahapelejä tuottavien toimijoiden vastuuta pelaamisen haittojen vähentämisessä.

8 Pohdinta

Matkalla opinnäytetyöni alkumetreiltä ideasta toteutukseen löysin mitä lähdin etsimään. Rahapeliriippuvuuden kanssa kamppaileiden kuvauksista löytyi hyvin kuvausta siitä, mistä ongelma oli lähtenyt ja mitä pelaajien elämässä oli tapahtunut ennen riippuvuuden riistäytymistä käsistä. Kertomuksissa toistuivat useat pelaamiselle altistavat tekijät, jolloin johtopäätösten tekeminen rahapeliriippuvuudelle altistavista syistä oli mahdollista. Joskin yhtä lailla todettava on myös, että jokaisen pelaajan tarina on yksilöllinen ja omanlainen. Vaikka opinnäytetyötutkimuksessa on tavoite löytää johtopäätöksiksi muodostettavia yhdenmukaisuuksia, niin haluan kunnioittaa jokaisen pelaajan henkilökohtaista ja arvokasta tarinaa toteamalla, että kunkin kertojan elämäntarina on oma ja uniikki.

Opinnäytetyössäni halusin sosionomikoulutuksen ja sosionomin työtehtävän keskeisen tavoitteen, eli ongelmien ennaltaehkäisyn hengessä tunnistaa rahapeliriippuvuudelle altistavia syitä sekä oman ammatillisen kehityksen tueksi että laajemmin hyödynnettäväksi tiedoksi. Opinnäytetyöni matkalla yksi hämmäntävimmistä huomioista olikin, kuinka varhain riippuvuudeksi muodostunut rahapelaaminen monilla kokemuksistaan kertoneista oli alkanut ja tämän huomion ansiosta näen aihealueen hyvin keskeisenä pohtien lastensuojelun saralle sijoittuvia urahaaveitani. Toivottavasti voin tulevaisuudessa toimia lastensuojelun

saralla rahapeliiriippuvuuden ennaltaehkäisyyn varhaisessa vaiheessa kannustavana äänitorvena.

8.1 Johtopäätökset

Luettuani ja analysoituani rahapeliiriippuvaisten kokemuksellisia kertomuksia johtopäätökseni on, että syitä rahapeliiriippuvuuden syntymiselle on useanlaisia ja monissa tarinoissa yhdistyy erilaisia riippuvuudelle altistavia tekijöitä. Johtopäätöksiini ja opinnäytetyöni loppupuolelle nostan vielä yhden kokemuksellisen kertomuksen sillä Jaakon tarinan aloitus kuvaa tätä monisyistä vyyhteä ja siinä esiintyy yhdistelmä useita tunnistamiani rahapeliiriippuvuuden syitä.

”Ensi kosketus peleihin tapahtui noin kymmenen vuoden ikäisenä lähikioskilla. Siellä pelasit äidiltä saadut karkkirahat Jokeripokeri -nimiseen peliin. Muistan että voitit melkein 400 markkaa. Taskut täynnä kolikoita en uskaltanut kotia mennä, vaan piilotin rahat ruusupensaaseen. Voiton tunne oli niin huumaavaa ja uutta – halusin tuntea sen uudelleen ja uudelleen. Lapsuuteni oli onnellinen ja turvallinen, sen takasi äiti. Hän teki töitä paljon, mutta oli myös samalla perhekeskeinen ja huolehtiva. Miten minusta sitten tuli tällainen? Riippuvainen? Olen miettinyt tuota asiaa monesti. Ehkä olin yksinäinen, vaikka minulla oli kavereita. Minua kiusattiin kouluikäisenä paljon. Pelien maailmassa olimme vain minä ja peli. Ehkä pakenin kiusaamista pelien pariin.” (Jaakko 2023.)

Opinnäytetyössäni tunnistettujen rahapeliiriippuvuudelle altistavien tekijöiden kautta on mahdollista löytää useita keinoja vaikuttaa rahapeliiriippuvuuden syntyyn. Huomionarvoista on, että esimerkiksi kotiolot ja hyvä lapsuus eivät yksin suojaa rahapeliiriippuvuudelta, vaikka toisaalta tarinoista kumpuaa lapsuudessa koettujen vaikeiden kokemusten altistavan sille pelaamisen toimiessa pakotienä. Moni tarinansa kertonut rahapeliiriippuvainen oli aloittanut pelaamisen erittäin varhain, jopa alakoulun aikana, josta voi päätellä sen, kuinka tärkeää valistustyö rahapelaamisen haitoista on aloittaa jo lapsena.

Pelaajat olivat pystyneet piilottamaan pelaamistaan pitkään. Esimerkiksi Hannan tarinassa hyvässä asemassa oleva ihminen, josta peliriippuvuutta päälle päin on mahdoton tunnistaa, painii valtavien ongelmien kanssa, joka viime kädessä johtaa kavallusrikoksen tekemiseen (Hanna 2018). Myös esimerkiksi Riku Forsell kertoo jääneensä kiinni vasta parikymppisenä pelaamisen jatkuttua

jo useita vuosia. Vaikka kyse on lapsesta siitäkin huolimatta Riku onnistuu peittämään pelaamistaan niin, että lähimmäiset eivät sitä huomaa vasta kuin ongelma on edennyt riippuvuudeksi. (Riku 2018.) Sosiaalialan työtehtävissä työskennellessä ennen kaikkea tärkeää on ymmärtää, että rahapeliriippuvuus ei rajoitu tiettyyn ikään tai sitä ei täysin voi tunnistaa ulkoisista tekijöistä. On keskeistä uskaltaa kysyä ja ottaa puheeksi. Sosiaalialalla tulee olla rohkeutta selvittää ongelmien kokonaiskuva riippumatta siitä minkä ikäisten asiakkaiden parissa työtä tehdään. Kuten Helminen (2020b, 15) toteaa, työskentelyn tulee lähteä asiakkaan elämäntilanteesta ja sosiaalialan ammattilaisen tulee osata muokata työskentelyä siihen sopivaksi.

Vaikka rahapelaaminen ei näy päälle eikä opinnäytetyöni tulosten valossa rahapelaajalle voi määrittää tietynlaista pelaajan profiilia, tulosten valossa huomionarvoista on, että ongelmallinen rahapelaaminen on usein liitännäinen muihin sosiaalisiin ongelmiin. Tulosten mukaan ainakin runsas päihteiden käyttö, yksinäisyys ja kiusaaminen altistavat ongelmalliselle pelaamiselle. Tästä muihin sosiaalisiin ongelmiin linkittymisen näkökulmasta Järvinen-Tassopouloksen ja Kesäsen (2020, 157) peräänkuuluttama monialainen yhteistyö rahapeliriippuvuuden hoidossa nousee entistä keskeisempään rooliin. Kertomuksissa kuvautui myös kovan kilpailuvietin vieneen rahapelien pariin, joka huomiona voi avata ovia sille, milloin rahapeliriippuvuuden mahdollisuuteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Etenkin työskenneltäessä lasten kanssa ja toimiessa vanhempina, on tärkeää ymmärtää, että rahapelaaminen on mahdollista vain, jos siihen on polttoainetta eli rahaa. Lasten rahankäyttöä pitää valvoa ja siihen tulee kasvattaa. Yhteiskunnallisella tasolla Suomessa rahapeliriippuvuuden ehkäisemiseksi on tehty isoja toimia 1.1.2022 uudistuneen arpajaislain myötä, jolloin tunnistautumisen tuli pakolliseksi kaikkiin Veikkaus Oy:n rahapeleihin (Sisäministeriö 2023). Kansallinen lakiuudistus on iso ja tärkeä toimi mutta samaan aikaan tiedostettava on, että internetin mahdollisuuksien myötä rahapelejä tarjoavia toimijoita on tarjolla miltei loputtomiin. Kun yksi kansainvälinen nettikasino sulkee ovensa, niin uusi kutsuu sisään.

8.2 Luotettavuus ja eettiset valinnat

Lähestyttäessä ihmisten henkilökohtaista elämää kuvaavia tarinoita on keskeistä, että tutkija lähestyy aineistoaan kunnioittavalla ja arvostavalla työotteella. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisissä periaatteissa korostetaan, että tutkimusta tulee toteuttaa niin, että tutkimukseen osallistuville ei aiheudu merkittäviä riskejä tai haittoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7.) Omassa opinnäytetyössäni aihealueen ollessa herkkä ja sensitiivinen kertojalleen, olen halunnut kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kohtelen, analysoin ja tulkiten aineistoani kertojia kunnioittaen.

Tehdessäni elämäni ensimmäistä tutkimusta olen kokenut saavani tietynlaista turvaa siitä, että tutkimusaineistoni koostuu valmiiksi julkaistuista ja vapaasti saatavilla olevista materiaaleista. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkijan on ennen tutkimukseen ryhtymistä arvioitava, vaatiiko tutkimuksen toteuttaminen lupia tai suostumuksia (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023). Koska olen kerännyt koko tutkimusaineistoni valmiiksi julkaistuista kertomuksista analysoiden jo vapaasti verkosta saatavilla olevaa aineistoa, on siten tietosuojan sekä suostumukseen liittyvät hyvän tieteellisen käytännön ohjeet valmiiksi aineiston keruussani huomioitu. Tästäkin huolimatta jokaisen tutkimuksen kohdalla tärkeää on tehdä huolellista eettistä suunnittelua ja pohdintaa tutkimuksen alkumetreillä, joka itselleni on tarkoittanut ennen kaikkea aineiston kunnioittavaa lähestymistä, arviointitehtävän läpinäkyvää hoitamista sekä muiden työn ja saavutusten asianmukaista arvostamista kiinnittämällä huomiota viittausten ja lähdemerkintöjen oikeellisuuteen.

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka peräänkuuluttavat, että alkuperäisten suorien lainausten käyttäminen tutkimusraporteilla edellyttää erityistä harkintaa. Suorien lainausten on tuotava todellista lisäarvoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.) Omassa opinnäytetyössäni olen arvioinut suorien lainausten käyttämisen olevan perusteltua tutkimukseni luotettavuuden ja läpinäkyvyyden kannalta. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa relevanttia on tutkijan oma sitoutuneisuus tutkimukseensa nähden (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 122). Koen, että olen valinnut tämän opinnäytetyötutkimuksen aiheen juuri tästä

syystä. Kokemukseni on, että rahapeli riippuvuuteen liittyvä ammatillinen osaaminen sosionomin työssä on merkityksellisessä ja yhä kasvavassa roolissa mutta siitä tiedetään ja sitä tutkitaan muita riippuvuuksia vähemmän. Tämä opinnäytetyö on kaivattu poikkeus.

Tuomi ja Saarinen (2018, 122) nostavat tutkimuksen luotettavuuden arviointikriteeristöön myös aineiston keruuseen sekä tiedonantajiin liittyvän pohdinnan. Nämä kriteerit huomioiden olen halunnut käyttää tässä opinnäytetyössäni aineistona avoimesti internetistä saatavilla olevia kokemuksellisia kertomuksia. Katson luottamusta lisääväksi tekijäksi sen, että tutkimusaineistoni on kokonaisvaltaisesti kenen tahansa vertaisarviointia tekevän saatavilla ja olen kuvannut tässä raportissani, kuinka sen löytää. Tutkimusraportin laadinnassa olen pyrkinyt parhaan taitoni mukaan ottamaan huomioon Tuomen ja Saaranen (2018, 122) esiin nostaman tutkijan velan lukijoilleen laatia ymmärrettävä ja uskottava tutkimusraportti ja tässä onnistumiseksi olen pyrkinyt huomioimaan opinnäytetyöni ohjaajalta samaani palautetta opinnäytetyömatkan ajan kokonaisvaltaisesti.

Kuten elämänkerrallisessa narratiivisessa tutkimuksessa aina myös tässä opinnäytetyössä on tehty tulkintaa tutkimusaineistoon tehdyn analyysin pohjalta. Olen pyrkinyt tekemään tulkinnasta toistettavaa, avointa ja läpinäkyvää, jotta tutkimukseeni perehtyvä voi kokea tältä opinnäytetyömatkalta keräämäni tiedon luotettavaksi ja objektiiviseksi.

8.3 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Oma asemoitumiseni rahapeli ongelman aiheeseen on moniulotteinen. Samaan aikaan olen sekä sosionomiopiskelija mutta myös urheilusta monipuolisesti yli lajirajojen kiinnostunut tuore sosiaalialan työntekijä. Vietän paljon aikaa ympäristöissä, joissa rahapelaaminen puhuttaa. Amatillisessa mielessä koen tärkeäksi, että tulevaisuudessa työelämässä toimiessani osaan kunnioittavalla kohdata ja auttaa rahapeli ongelmosta kärsivää tai ongelman syntymiselle riskiryhmässä olevaa ihmistä.

Rahapeliriippuvuus on ilmiönä ulottanut lonkeronsa myös lasten ja nuorten elämään. Tavoitteeni on tehdä tulevaisuudessa työtä lasten ja nuorten parissa sekä heidän hyväkseen. Koen, että tämän vähemmän esillä olleen aiheen ymmärtäminen tuo itselleni tulevaisuudessa kullanarvoista lisäosaamista toimiesani työelämässä ja ohjatessani lapsia ja nuoria oikeaan suuntaan pois rahapeliriippuvuudelle altistavista riskitekijöistä.

Sen lisäksi että opinnäytetyöni tulosten valossa olen valppaampi tekemään kysymyksiä rohkeasti rahapeliriippuvuuden tunnistamiseksi niin olen opinnäytetyöni myötä ymmärtänyt paremmin asiakkaan kokonaisvaltaisesta elämäntilanteesta lähtevän ja asiakasta kuuntelevan työotteen merkitystä. Asiakkaan oman sisäisen motivaation vaaliminen ja tukeminen on sosiaalialan ammattilaisen keskeinen tehtävä. Koska rahapeliriippuvuuden taustatekijät voivat olla moninaiset ja pelaajan tilanteeseen vaikuttavat monet asiat olosuhteissa ja käänteissä koko elämän matkalta on tärkeää, että myös riippuvuuden hoidossa ymmärrettään hyödyntää asiantuntijuutta yli ammattirajojen riippuvuuden juurisyihin vaikuttamiseksi.

8.4 Jatkokehittämismahdollisuudet

Vaikka koen opinnäytetyöni tavoitteen toteutuneen ja tunnistin narratiivisessa tutkimuksessani rahapeliriippuvuuteen johtaneita taustatekijöitä, niin selvää on myös, että rahapeliriippuvuuden aihepiirin ympärille jää vielä erittäin paljon tutkittavaa. Kokemuksellisen tutkimuksen saralle aineistoa on hyvin saatavilla ja yksi huomioni onkin, että muuten yhteiskunnassamme kovin vähän esillä olevan rahapeliriippuvuuden tunnetuksi tekemisessä kullanarvoista työtä tekevät juuri kokemusasiantuntijat eli joko riippuvuuden kanssa kamppailevat tai aiemmin kamppailleet pelaajat sekä heidän läheiset.

Rahapeliriippuvuuden ympärillä tarvitaan lisää tietoa ja tutkimusta. Hyviä jatkotutkimusaiheita voisivat ollakin lukuisten läheisten näkökulman esiin nostaminen, kuinka rahapeliriippuvuus vaikuttaa pelaajan läheisten elämään. Mitkä tuki-

ja hoitomuodot rahapeliriippuvuudesta toipuneet ovat kokeneet tehokkaimmaksi pelaamisen lopettamisessa? Mitä rahapeliriippuvaiset toivovat sosiaalialan ammattilaisilta tai millaisia haasteita sosiaalialalla toimivat ovat kohdanneet rahapeliriippuvuuden muutostyössä? Lisätutkimusaiheita tämän varsin vähän puhutun aiheen ympärille jää vielä monen opinnäytetyön verran.

Lähteet

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino. Karelia Finna. 29.4.2027.
- Asko. 2023. Asko | Pelaaja. Sosped-säätiö. <https://pelirajaton.fi/tarinat/asko/>. 6.8.2023.
- Castrén, S. 2023. Peliriippuvuus. Duodecim Terveyskirjasto. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00406>. 2.7.2023.
- Castrén, S., Alho, H. ja Salonen, A. 2016. Rahapeliongelma sosiaali- ja terveydenhuollossa—ammattilaisten näkemyksiä. Yhteiskuntapolitiikka, 81(4). https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131132/YP1604_Castrenym.pdf. 3.9.2023.
- Castrén, S, Marionneau, V., Lind, k. ja Salonen, A. (2022). Rahapeliongelma läheisnäkökulmasta: Haittojen ymmärtämisestä tuen ja hoidon suunnitteluun. Tutkimuksesta tiiviisti 40/2022.Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.3.9.2023.
- Eila. 2023. Eila | Pelaaja. Sosped-säätiö <https://pelirajaton.fi/tarinat/eila/>. 7.8.2023.
- Elias.2023. Elias | Pelaaja. Sosped-säätiö. <https://pelirajaton.fi/tarinat/elias/>. 6.8.2023.
- Hanna. 2018. Hannan tarina pelivelkojen selvittämisestä. Peluuri Sosped-säätiö. <https://www.youtube.com/watch?v=CzbJVx9y2A&t=84s>. 7.8.2023.
- Heikkinen, H. 2018. Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Heiskanen, M. ja Kuussaari, K. 2023. Kasautuneita ongelmia? Samanaikainen päihde- ja rahapeliongelma sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 88(1). https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146124/YP2301_Heiskanen&Kuussaari.pdf?sequence=1. 3.9.2023.
- Helminen, J. 2020a. Kolme näkökulmaa sosiaaliohjaukseen-lukijalle. Teoksessa Helminen, J. (toim.). Sosiaaliohjaus-Lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita. 5—12.
- Helminen, J. 2020b. Sosiaaliohjauksen lähtökohtia ja käytäntöjä. Teoksessa Helminen, J. (toim.). Sosiaaliohjaus-Lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita.14—27.
- Jaakko. 2023. Jaakko | Pelaaja. Sosped-säätiö. <https://pelirajaton.fi/tarinat/jaakko/>. 13.8.2023.
- Juhila, K. 2023. Teemoittelu. Teoksessa Vuori J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. 3.9.2023.
- Jyväskylän yliopisto. 2015. Luokittelu. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/luokittelu>. 16.8.2023.
- Järvinen-Tassopoulos, J. ja Kesänen, M. 2020. Mistä asiantuntijuus muodostuu? Ongelmapelaajien kohtaaminen sosiaalityössä. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 28(2), 150–167. <https://doi.org/10.30668/janus.77614>. 12.4.2023.

- Kaitsu. 2022. Rahapeliriippuvuus oli viedä perheenisä Kain kodin ja hengen. Yleisradio. <https://www.youtube.com/watch?v=IT0b8Fgx7ow>. 28.7.2023.
- Krisu. 2020. Peliriippuvuus, Tarina peliriippuvuudesta. Kokemusasiantuntija Uutiset. Xtra. Kokemusasiantuntijauutiset. https://www.youtube.com/watch?v=qarR_YvieBl. 18.7.2023.
- Nikkinen, J. 2008. Rahapeliongelma aikamme sosiaalipoliittisena haasteena. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. 16 (1), 64–71. <https://journal.fi/janus/article/view/50455>.
- Palmberg, M. 2018. Kokemuksia Turun A-klinikan peliriippuvaisten ryhmästä. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/347702/Rajala_Mari.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 19.10.2023.
- Pasi. 2023. Pasi | Pelaaja. Sosped-säätiö. <https://pelirajaton.fi/tarinat/pasi-pelaaja/>. 6.8.2023.
- Pelirajaton. 2023. Rahapeliongelma. <https://pelirajaton.fi/tietoa/tietoa-rahapeliongelma/>. 12.4.2023.
- Peluuri. 2023. Mitä rahapeliongelma on. <https://www.peluuri.fi/tietopankki/mita-rahapeliongelma>. 10.4.2023.
- Pete. 2023. Pete | Pelaaja. Sosped-säätiö. <https://pelirajaton.fi/tarinat/pete/>. 7.8.2023.
- Päihdelinkki. 2023. Huumeiden käyttö Suomessa. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/huumeiden-kaytto-suomessa>. 10.4.2023.
- Rajala, M. 2020. Hoitoon hakeutumisen haasteet rahapeliriippuvaisen näkökulmasta. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/154680/Opinnaytetyo_Marjaana.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 19.10.2023.
- Riku. 2018. Tositarina rahapeliriippuvuudesta. Riku Forsell. <https://www.youtube.com/watch?v=ELFgx6Sic&t=26s>. 18.7.2023.
- Riku. 2023. Riku | Pelaaja. Sosped-säätiö. <https://pelirajaton.fi/tarinat/riku/>. 6.8.2023.
- Saaranen-Kauppinen, A. ja Puusniekka, A. 2006a. Narratiiviset tarkastelutavat. Menetelmäopetuksen tietovaranto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_6_4.html. 12.4.2023.
- Saaranen-Kauppinen, A. ja Puusniekka, A. 2006b. Teemoittelu. Menetelmäopetuksen tietovaranto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html. 3.9.2023.
- Saarela, A. 2022. Tässä on urheilun vaiettu ongelma: Huippu-urheilijoilla erityisen suuri riski. Iltalehti. <https://www.iltalehti.fi/smliga/a/d65976cc-c42f-45aa-9710-fcc27e914fe5>. 10.4.2023.
- Sisäministeriö. 2023. Arpajaislain uudistaminen. <https://intermin.fi/poliisiasiat/rahapelit/ukk-arpajaislaki>. 16.8.2023.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
- Terveys ja hyvinvoinnin laitos. 2023. Haitallinen rahapelaaminen. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/rahapelit/haitallinen-rahapelaaminen>. 12.4.2023.
- Thunderi. 2013. Peliriippuvuus. Thunderi. https://www.youtube.com/watch?v=Cl3Z_NmBexs&t=613s. 18.7.2023.

- Tuomi, J. ja Saaranen A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi. Karelia Finna.1.10.2023.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf. 12.4.2023.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. 12.4.2023.
- Valtioneuvosto. 2021. Päihteistä ja riippuvuuksista aiheutuvien haittojen vähentäminen sai uudet suuntaviivat. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/paihteista-ja-riippuvuuksista-aiheutuvien-haittojen-vahentaminen-sai-uudet-suuntaviivat>. 29.4.2023.

Hannan tarina pelivelkojen selvittämisestä	2018	Peluuri	YouTube-video	https://www.youtube.com/watch?v=CzbJVVx9y2A
Peliriippuvuus, Tarina peliriippuvuudesta. Kokemusasiantuntija Uutiset xtra	2020	Kokemusasiantuntijauutiset	YouTube-video	https://www.youtube.com/watch?v=qarR_YvieBI
Pelasin kaiken	2022	Yle Perjantai -dokumentti	YouTube-video	https://www.youtube.com/watch?v=IT0b8Fgx7ow&t=15s
Tositarina rahapeliriippuvuudesta	2018	Riku Forsell	YouTube-video	https://www.youtube.com/watch?v=ELFxgxe6Sic&pp=ygUdcMFOYXBibGlyaWlwCHV2dXVzIGtva2VtdWtzaWE%3D
Peliriippuvuus	2013	Thunderi	YouTube-video	https://www.youtube.com/watch?v=C13Z_NmBexs&t=623s
Pasi Pelaaja	2023	Sosped	kirjoitus	https://pelirajaton.fi/tarinat/pasi-pelaaja/
Asko Pelaaja	2023	Sosped	kirjoitus	https://pelirajaton.fi/tarinat/asko/
Elias Pelaaja	2023	Sosped	kirjoitus	https://pelirajaton.fi/tarinat/elias/
Riku Pelaaja	2023	Sosped	kirjoitus	https://pelirajaton.fi/tarinat/riku/
Eila Pelaaja	2023	Sosped	kirjoitus	https://pelirajaton.fi/tarinat/eila/
Pete Pelaaja	2023	Sosped	kirjoitus	https://pelirajaton.fi/tarinat/pete/
Jaakko Pelaaja	2023	Sosped	kirjoitus	https://pelirajaton.fi/tarinat/jaakko/

Taulukko 1, Tutkimusaineisto